05/03/2022

”Πολιτιστική καταστροφή” στην Ουκρανία – Τα μνημεία που απειλούνται – Στο έλεος των βομβαρδισμών η ορθόδοξη κληρονομιά

/ Επικαιρότητα

- Της Δέσποινας Σωτηρίου

Σε κίνδυνο βρίσκονται ορισμένα από τα πιο σημαντικά μνημεία της παγκόσμιας κληρονομιάς στην Ουκρανία. Ιστορικά μνημεία, τοποθεσίες και μουσεία, αλλά και ορθόδοξοι ναοί κοντά σε διοικητικά και κυβερνητικά κτίρια, σε περίπτωση βομβαρδισμού κινδυνεύουν υπενθυμίζει σε ανακοίνωση το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών Icomos.

Κανείς δεν γνωρίζει ακόμη το μέγεθος της καταστροφής, ωστόσο μαρτυρίες λένε ότι κάποιες βόμβες κτύπησαν μουσεία και άλλα πολιτιστικά κτίρια, εκκλησίες και παραδοσιακούς οικισμούς, ενώ έχουν καταγραφεί λεηλασίες.

«Οποιοσδήποτε βομβαρδισμός ή μάχες σε ένα τόσο πυκνό ιστορικό αστικό τοπίο όχι μόνο θα επιφέρει περισσότερους θανάτους και ταλαιπωρία στον άμαχο πληθυσμό, αλλά και κατά πάσα πιθανότητα θα προκαλέσει μεγάλη ανεπανόρθωτη ζημιά σε αυτές τις σημαντικές πολιτιστικές ιδιότητες» τονίζει το Icomos και συνεχίζει:

«Ως διεθνής ΜΚΟ στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς και συμβουλευτικός φορέας για τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς, το ICOMOS υπενθυμίζει ότι το Κίεβο έχει ένα σημαντικό ιστορικό κέντρο – του οποίου τα κοσμήματα είναι ο Καθεδρικός Ναός της Αγίας Σοφίας και τα σχετικά μοναστηριακά κτίρια και το μοναστικό συγκρότημα της Λαύρας Κιέβου-Πετσέρσκ με την Εκκλησία του Σωτήρος στο Μπερέστοβο – όλα εγγεγραμμένα ως κληρονομιά της ανθρωπότητας σύμφωνα με τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972.

Το ICOMOS επιμένει και πάλι να υπενθυμίζει την προστασία που παρέχεται στην πολιτιστική κληρονομιά από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και ειδικότερα τη σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία της πολιτιστικής ιδιοκτησίας σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης και τα πρωτόκολλά της, καθώς και τις επίσημες δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα Κράτη Μέρη στη διεθνή κοινότητα όταν υπογράψουν στη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972» καταλήγει η ανακοίνωση.

Επίσης σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση, η UNESCO «ανησυχεί βαθιά για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και την κλιμάκωση της βίας στην Ουκρανία» και κάλεσε για σεβασμό της «Σύμβασης της Χάγης για την Προστασία της Πολιτιστικής Ιδιοκτησίας σε περίπτωση Ένοπλης Σύγκρουσης» και των δύο πρωτόκολλων της του 1964 και του 1999, για την αποφυγή της καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς

Κατάλογος Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην Ουκρανία σύμφωνα με την UNESCO

Ουκρανία

Κίεβο: Ο Καθεδρικός της Αγίας Σοφίας και τα Σχετικά Μοναστικά Κτίρια, το Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου (Kiev: Saint-SophiaCathedral and RelatedMonasticBuildings, Kiev-PecherskLavra) – (1990)

Λβιβ – Το Ιστορικό Κέντρο (L'viv – the Ensemble of the Historic Centre) – (1998)

Γεωδαιτικό Τόξο Στρούβε (Struve Geodetic Arc) – (2005) *

Αρχέγονα Δάση Οξιάς των Καρπαθίων και της υπόλοιπης Ευρώπης (Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe) -(2007), (2011), (2017) *

Κατοικία των Μπουκοβινιανών και Δαλματών Μητροπολιτών (Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans) – (2011)

Ξύλινα τσέρκβα της περιοχής των Καρπαθίων στην Πολωνία και την Ουκρανία – (2013)*

Αρχαία Πόλη της Ταυρικής Χερσονήσου και η Χώρα της (AncientCity of TauricChersonese and itsChora) – (2013)

Η Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου

Η Λαύρα των σπηλαίων του Κιέβου είναι ορθόδοξο χριστιανικό μοναστήρι στο Κίεβο. Το μοναστικό συγκρότημα είναι κτισμένο σε ένα ύψωμα στη δεξιά όχθη του Δνείπερου. Το μοναστήρι, αν και αποτελεί τουριστικό αξιοθέατο, είναι ενεργό. Από την ίδρυσή του το 1051, το μοναστήρι έχει γίνει το προεξέχον κέντρο της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στην ανατολική Ευρώπη. Μαζί με τον καθεδρικό της Αγίας Σοφίας του Κιέβου, έχει ανακηρυχθεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς από την UNESCO το 1990.

Το μοναστικό συγκρότημα θεωρείται εθνικό ιστορικό-πολιτιστικό μνημείο, καθεστώς που του δόθηκε τις 13 Μαρτίου 1996.Σε ψηφοφορία το 2007, το μοναστήρι ανακηρύχθηκε ένα από τα Εφτά Θαύματα της Ουκρανίας, με βάση ψηφοφορία ειδικών και της διαδικτυακής κοινότητας.

Είναι κτισμένο σε ένα ύψωμα της όχθης του ποταμού Δνείπερου και εξακολουθεί να είναι ενεργό, υπαγόμενο στο Πατριαρχείο της Μόσχας. Σύμφωνα με τα Χρονικά του μοναχού Νέστορα του Κιέβου ένας ερημίτης ονόματι Αντώνιος από το Λιούμπεχ, αφού ασκήτευσε στην Μονή Εσφιγμένου του Αγίου Όρους εγκαταστάθηκε στη συνέχεια, το 1013 στις σπηλιές που βρίσκονταν στις όχθες του ποταμού. Εκεί, το 1051 ίδρυσε το ορθόδοξο μοναστήρι μαζί με τον μοναχό Θεοδόσιο και στα τέλη του 11ου αιώνα άρχισε και η κατασκευή του καθολικού της

Ανάνηψης.

Τα σημερινά κτίρια χρονολογούνται όμως στον 18ο αιώνα και είναι χαρακτηριστικά του ουκρανικού μπαρόκ.

Να σημειωθεί, ότι το κωδωνοστάσιο άρχισε να οικοδομείται το 1731 ενώ το τελευταίο σημαντικό κτίριο της μονής ανεγέρθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα. Ήδη όμως από το 1688 είχε δοθεί από το Πατριαρχείο της Ρωσίας στο μοναστήρι ο τίτλος «λαύρα», κάτι που ελάχιστα έχουν. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση το μοναστήρι μετατράπηκε σε μουσείο, όμως επί Γκορμπατσόφ ο μοναστικός βίος επανήλθε.

Ο καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας

Ο καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας βρίσκεται στο Κίεβο και είναι ένα εξαιρετικό αρχιτεκτονικό μνημείο των Ρως του Κιέβου. Ο ναός αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά αξιοθέατα της πόλης του Κιέβου και από το 1990 είναι ένα Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την UNESCO.

Ανοικοδομήθηκε από τον ηγεμόνα Γιαροσλάβ τον Σοφό αρχές του 11ου αιώνα και εικονογραφήθηκε από βυζαντινούς καλλιτέχνες. Ο καθεδρικός ναός έχει πράσινους και χρυσούς τρούλους, ενώ στο εσωτερικό του ναού υπάρχουν ψηφιδωτά και αγιογραφίες γραμμένα στα Ελληνικά. Στο εξωτερικό του ναού υπάρχουν διάφοροι κήποι και το μεγάλο χρυσό καμπαναριό, στην είσοδο του καθεδρικού ναού το ύψος του φτάνει τα 16 μέτρα.

Η αρχαία ελληνική Χερσόνησος

Με την ονομασία «Αρχαία πόλη της Ταυρικής Χερσονήσου και της Χώρας» έχει αναγνωρισθεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO το 2013 η αρχαία ελληνική πόλη Χερσόνησος (ή Χερσών), σπουδαίο λιμάνι στα νότια της Κριμαίας και σήμερα σε απόσταση μόλις 3 χιλιομέτρων από την Σεβαστούπολη.

Ιδρύθηκε το 422-421 π.Χ. από Μεγαρείς αποίκους και είχε μεγάλη διάρκεια ζωής, 2000 ετών, αφού η ιστορία της ακολούθησε αυτήν της Ελλάδος, στην συνέχεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τέλος του Βυζαντίου. Ήταν μία πολύ ισχυρή πόλη καθώς, βρισκόταν στην διασταύρωση των θαλασσίων εμπορικών οδών μεταξύ των άλλων αποικιών της Ταυρικής, αλλά και σταθμός για τα πλοία που ερχόταν από τα νότια παράλια του Ευξείνου Πόντου στην Μικρά Ασία. Επίσης είχε και αμυντικά πλεονεκτήματα, αφού στα βόρεια και ανατολικά της βρισκόταν η θάλασσα, ενώ στις άλλες δύο πλευρές προστατεύονταν από φαράγγια.

Βυζαντινός ναός στην Χερσόνησο

Στη Ρωμαϊκή και τη Βυζαντινή εποχή ήταν ισχυρότατο φρούριο ενώ ιδιαίτερη είναι η σημασία της και για την Ορθόδοξη Εκκλησία, καθώς στη Χερσόνησο βαπτίσθηκε χριστιανός το 988, ο Βλαδίμηρος Α΄του Κιέβου, αρχηγός του κράτους των Ρως, θέτοντας τις βάσεις για τον εκχριστιανισμό των Σλάβων. Γεγονός, που επισφραγίσθηκε από τους γάμους του με την Άννα Πορφυρογέννητη, αδελφή του αυτοκράτορα Βασιλείου Β΄ Βουλγαροκτόνου. Μετά την πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1204 από τους Σταυροφόρους η Χερσόνησος πέρασε στη διοίκηση των Κομνηνών της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας, στη συνέχεια αντιμετώπισε σφοδρή επιδρομή από τους Μογγόλους, οπότε η πτώση της ήταν ραγδαία, έτσι που η τελευταία αναφορά σ΄αυτήν να γίνεται το 1396.

Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν τον 18ο αιώνα όταν πέρασε στα χέρια των Ρώσων, οι οποίοι αναζητούσαν κυρίως χριστιανικά μνημεία ενώ ξανάρχισαν τον 20ό αιώνα από την Σοβιετική Ένωση πλέον. Σήμερα είναι ένας τεράστιος αρχαιολογικός χώρος, που διασώζει κατάλοιπα όλων των εποχών ενώ σπουδαίο εύρημα θεωρείται το αρχαίο θέατρο, καθώς είναι το μοναδικό γνωστό στις ελληνικές αποικίες του Εύξεινου Πόντου.

Ξύλινες εκκλησίες

Εκκλησίες ξύλινες σε εφαρμογή μιας αρχιτεκτονικής, που χρονολογείται από την αρχή του Χριστιανισμού βρίσκονται στην Ουκρανία αλλά και την Πολωνία και ένα σύνολο από αυτές, 16 τον αριθμό κηρύχθηκαν μνημεία το 2013. Είναι τα Ξύλινα τσέρκβα της περιοχής των Καρπαθίων στην Πολωνία και την Ουκρανία (τσέρκβα σημαίνει εκκλησία στα πολωνικά), μία μορφή λαϊκού πολιτισμού με συγκεκριμένο στυλ και με ιδιαίτερη τεχνική, που κληροδοτείται από γενιά σε γενιά, καθώς απαιτεί υψηλό βαθμό ξυλουργικής και κοπής ξύλου αλλά και σύνθετες δομικές λύσεις.

Οι συγκεκριμένες της περιοχής των Καρπαθίων κατασκευάσθηκαν από τον 16ο ως και τον 19ο αιώνα από ορθόδοξους και ελληνοκαθολικούς. Μόνον τα θεμέλιά τους είναι πέτρινα, έχουν την κλασική τριμερή διάταξη των ναών και καλύπτονται από τετράπλευρους ή οκταγωνικούς θόλους και τρούλους. Ο εσωτερικός τους διάκοσμος είναι πολύχρωμος ενώ εξωτερικά υπάρχουν ξεχωριστά, ξύλινα επίσης, καμπαναριά.

Έχει ενδιαφέρον, ότι μόνον στην Ουκρανία έχουν καταγραφεί 1900 τέτοιες εκκλησίες, αν και η κατάσταση των περισσοτέρων δεν είναι καθόλου καλή, καθώς η διατήρησή τους είναι εξαιρετικά δύσκολη. Κυρίως κινδυνεύουν από πυρκαγιές, αρκετές όμως είναι ακόμη σε χρήση.

Στο Μουσείο της Οδησσού

Σύμφωνα με ένα πρώτο δημοσίευμα των NewYorkTimes, η AleksandraKovalchuk, διευθύντρια του Μουσείου Καλών Τεχνών Οδησσού δήλωσε ότι κατά την εισβολή, το προσωπικό του μουσείου κρύφτηκε στο υπόγειο, προσπαθώντας να οργανώσουν την προστασία της συλλογής τους.

Παράλληλα, η διευθύντρια του MystetskyiArsenalNationalArt and CultureMuseumComplex, OlesiaOstrovska-Liuta, μίλησε στο artnet.news και δήλωσε ότι όσο προσπαθεί να διασφαλίσει την ασφάλεια του προσωπικού του μουσείου και των οικογενειών τους, η προστασία της συλλογής του μουσείου είναι επίσης σοβαρή για εκείνη. «Έργα των KazimirMalevich, VasylYermylov, AlexanderBogomazov, AnatolPetrytsky και ViktorZaretsky, είναι μόνο λίγα από τα έργα της συλλογής μας» έγραψε.

Όσο και να παλεύουν όμως οι επιμελητές των μουσείων, ειδικοί που έχουν παρακολουθήσει ανάλογες προσπάθειες στο Ιράκ και τη Συρία, πιστεύουν ότι δυστυχώς μάλλον είναι αργά. Αν και πολύτιμα ουκρανικά έργα θα έπρεπε να εκκενωθούν, η σκληρή αλήθεια είναι ότι δύσκολα θα μπορέσουν να μεταφερθούν πιο ασφαλή μέρη της χώρας ή του εξωτερικού.

Πηγή φωτογραφίας: bbc